

GRĂDIȘTEA COSLOGENI 1998. STUDIU ARHEOIHTIOLOGIC AL MATERIALULUI DIN NIVELUL NEOLITIC

Valentin RADU

Ca poziție geografică situl arheologic de la Grădiștea Coslogeni se află în lunca inundabilă a Dunării, între brațul Borcea (circa 1 km) și Dunăre (circa 4 km). Peisajul actual din jurul sitului e total schimbat de cel din preistorie. Aproape întreaga suprafață a fost desțelenită și utilizată în agricultură. Singurele zone ce mai amintesc de peisajul de odinioară sunt numeroasele canale utilizate acum pentru irigații ca și suprafețele mlăștinoase năpădite de vegetație din proximitatea Dunării.

Îndiguirea Dunării cât și a brațului Borcea face azi imposibilă inundarea luncii în perioadele de viitură ale fluviului. Însă în timpul locuirii acestei așezări de către populațiile preistorice, inundațiile anuale erau un lucru obișnuit ce se încadra în ciclurile naturii. Studiile de teren ale cercetătorilor de la CNCP (Haită, C) au evidențiat existența unor nivele de inundații în exteriorul așezării (studii în curs). Situată pe un grind format din depuneri aluvionare, așezarea era ferită de inundațiile anuale ale fluviului. Primele populații neolitice au profitat de poziția favorabilă a acestei grădiști și și-au instalat aici primele locuințe, îndurând vicisitudinile climei, capriciile fluviului și izolarea.

Nu întâmplător am făcut această scurtă prezentare a sitului și a regiunii înconjurătoare pentru că rezultatele acestui studiu se vor raporta mereu la ea.

Studiul materialului arheoihtologic prelevat din nivelul neolitic este primul realizat în această așezare. El are ca scop atât identificarea cât și determinarea resturilor osoase de pește și încearcă să încadreze rolul pescuitului și consumului de pește în cadrul economiei comunității neolitice.

Desigur că acest studiu nu va putea răspunde tuturor întrebărilor, el fiind doar unul preliminar. Pe baza lui se vor trasa viitoarele direcții de cercetare din acest domeniu.

Material și metodă

Pentru prelevarea materialului a fost aleasă ca structură arheologică o groapă de deșeuri menajere C1G2 identificată în anul 1997. În diametru de circa 3 m, după părerea arheologilor, aceasta ar fi fost inițial un bordei care după încetarea utilizării lui a fost folosit ca spațiu de depozitare a deșeurilor menajere. Până la nivelul sterilului arheologic, această structură a fost alcătuită din lentile de sediment în care predominau cochiliile de scoici. Deși acest segment a fost săpat în 1997, sedimentul a fost păstrat iar din acesta s-a prelevat un volum de 40 l. După identificarea marginilor acestei structuri s-a hotărât împărțirea ei în două

(perpendicular pe martorul de sector cu orientare E-V). Jumătatea vestică a fost săpată, urmând ca cea estică să rămâna ca martor. De la nivelul sterilului s-a atins fundul gropii la o adâncime de circa 60 cm. Ca structură s-a observat că este alcătuită din lentile de diferite dimensiuni cu orientări diferite. În compoziție, elementul predominant întâlnit s-a dovedit a fi tot cochiliile de scoici (după cum am văzut și în nivelele superioare dar și pe pereții laterali și chiar incrustat în sterilul de pe fund). S-au mai observat resturi de chirpic ars și nears, cenușă, cărbune, resturi ceramice, oase de mamifere, foarte rare oase de pești și solzi.

Din acest sediment s-a prelevat aleatoriu un volum de 100 l. Cele două eșantioane de 40 și 100 l au fost considerate ca unul singur. Ele au fost apoi sitate sub jet de apă prin site cu diametrul ochiurilor de 7,5 și 2,5. În urma trierii s-au constituit doar două eșantioane ținându-se cont doar de sită. Pe lângă resturile osoase de pește s-au mai identificat: valve de scoici (*Unio sp*, *Dreissena sp*), melci (*Viviparus sp*), resturi de crustacei (60 resturi arse de appendici locomotorii și 8 gastrolite de *Astacus sp.*), țestoase (*Emys sp*), șarpe și rozătoare mici, precum și semințe carbonizate (graminee).

Starea de conservare a materialului este în general bună ceea ce permite o determinare facilă. În schimb, gradul mare de fragmentare ne-a creat probleme în ceea ce privește alegerea punctelor de măsură necesare reconstituirii dimensiunilor.

În urma identificării s-au obținut 3770 resturi osoase de pește, din care s-au determinat 2389 (63,36%). Dacă privim **figura 1** se observă că numărul de resturi osoase (NR) în cea mai mare parte provine din sita de 2,5 (2132), ceea ce ne arată pe de-o parte gradul mare de fragmentaritate iar pe de alta proveniența lor din indivizi de talie mică și medie. La aceeași concluzie ajungem studiind **tabelul 1**. Din cele 14 specii determinate 8 sunt specii de dimensiuni mici ce nu depășesc obișnuit 1 kg: plătică (*Abramis brama*), obletele (*Alburnus alburnus*), roșioara (*Scardinius erythrophthalmus*), babușca (*Rutilus rutilus*), sabiță (*Pelecus cultratus*), batcă (*Blicca bjoerkna*), ghiborț (*Acerina cernua*), biban (*Perca fluviatilis*).

Analiza principalelor grupe și taxoni (**fig. 2**) scoate în evidență dominanța netă a Cyprinidelor 80,41% (fără crap). Urmează știuca cu 3,72%, apoi șalăul cu 3,68% și percidele mici, bibanul și ghiborțul cu 3,92% respectiv 1,5%. Pe ultimele locuri sunt crapul 1,5%, somnul 1,34% și sturionii 0,12%.

Reconstituirea dimensiunilor

În urma stabilirii numărului minim de indivizi (NMI) s-au obținut pentru cele 14 specii prezente un total de 52 indivizi (**tabel 2**). Pentru principalele 6 specii reconstituirea dimensiunilor s-a realizat după datele din Radu (1998) și Dese & alii (1987).

***Esox lucius* (știucă).** Pentru știucă au fost aleși, pentru măsurătorile necesare reconstituirii dimensiunilor, palatinul din eșantionul de 7,5 și parsfenoidul din eșantionul de 2,5. Greutățile reconstituite sunt mici (230 g) și medii (1079 g). Greutatea medie pentru cei 4 indivizi este de 731 g.

***Abramis brama* (plătică).** Dentarul (eșantionul 7,5) și ceratobranhialul V (eșantionul 2,5) au furnizat NMI în cazul plăticii. Greutățile reconstituite sunt foarte

mici (între 10 și 194 g) un singur exemplar atingând 1346 g. Greutatea medie pentru cei 6 indivizi este de 298 g.

***Cyprinus carpio* (crap).** Pentru crap NMI a fost dat de dentar. Greutățile reconstituite sunt medii (648 g) și mari (2412 g), un singur exemplar cântărind circa 12 kg. Greutatea medie pentru cei 5 indivizi este de 3732 g.

***Silurus glanis* (somon).** I radie a înotătoare pectorale a furnizat NMI. Greutățile reconstituite sunt mici (între 46 și 2353 g). Greutatea medie pentru cei 3 indivizi este de 965 g.

***Stizostedion lucioperca* (șalău).** Cele 4 dentare stânga au fost utilizate la reconstituirea dimensiunilor. S-au obținut greutate cuprinse între 213 și 2254 g, ce se încadrează în categoria mici și medii pentru această specie. Greutatea medie pentru cei 4 indivizi este de 684 g.

***Perca fluviatilis* (biban).** NMI a fost dat de vertebrele precaudale. În urma măsurătorilor s-au evidențiat trei tipuri de dimensiuni. Două corespund unor indivizi de circa 200 g și a treia unuia de 500 g. Greutatea medie pentru cei 3 indivizi este de 300g.

Pentru celelalte Cyprinidae, oblete (*Alburnus alburnus*), roșioară (*Scardinius erythrophthalmus*), babușcă (*Rutilus rutilus*), sabiță (*Pelecus cultratus*), batcă (*Blicca bjoerkna*), dimensiunile ceratobranhialului V (principalul os după care s-a calculat NMI) ne indică greutate cuprinse între 10 și 50 g. Astfel, greutatea totală pentru cei 24 indivizi se ridică la 395 g.

În cazul ghiborțului (*Acerina cernua*), greutatea estimată pentru cei 2 indivizi este de 30 g.

Greutatea totală reconstituită pentru cei 52 indivizi este de 31,185 kg. Majoritatea indivizilor sunt de talie mică și foarte mică (44 sub 1 kg) și foarte rar de talie medie. Excepție face crapul unde întâlnim indivizi de talie mare (2,4 kg) și foarte mare (12 kg).

Concluzii

Privind analiza la care a fost supus materialul arheoihtologic putem face următoarele observații.

1. Ținând cont de poziția geografică a așezării înconjurată de diversele surse de apă (brațele fluviului, lacuri, bălți și canale) ce pot fi ușor exploatare pentru pescuit, atât numărul de resturi osoase identificate cât și NMI ni se par a fi foarte mici.

Același punct de vedere îl susținem și dacă ținem cont de faptul că materialul prelevat provine dintr-o structură arheologică (groapă de deșeuri menajere) bine definită, nederanjată, care reflecta cât de cât fidel dinamica activităților unei populații la un moment dat.

2. Din punct de vedere al structurii specifice se observă dominanța netă a Cyprinidelor (8 specii, 35 indivizi). De asemenea trebuie remarcat aici și existența celorlalte specii de interes piscicol și alimentar (știucă, somn, șalău, biban, sturioni).

3. Cantitativ Cyprinidele sunt tot pe primul loc atât din punct de vedere al numărului de resturi (84,4%) cât și a dimensiunilor (60,2%).

4. O altă caracteristică a materialului studiat este dată de greutatea reconstituită. Cu o singură excepție (crapul) restul speciilor sunt reprezentate de indivizi de talie mică și medie. Un singur exemplu este edificator: somnul care este o specie de talie mare 10-50 kg (poate atinge greutate de până la 100- 200 kg) nu depășește 2.5 kg.

Sintetizând toate informațiile prezentate în acest studiu și rezervându-ne dreptul de a le completa pe viitor, facem următoarele comentarii preliminare privind importanța pescuitului și consumului de pește în cadrul comunității neolitice.

- spectrul faunistic ce include majoritatea speciilor de interes alimentar exclude existența resturilor de pește la nivelul sitului ca fiind datorată animalelor ihtiofage. Ele provin în mod cert în urma capturării și consumului de pește de către locuitorii așezării;
- dominanța Cyprinidae, specii preponderent de apă stătătoare sau lin curgătoare (lacuri, bălți, canale), ca și dimensiunile lor reconstituite mici și foarte mici, ne indică tehnici rudimentare de pescuit (cel mai probabil capturarea cu mâna în bălțile și canalele cu apă mică sau în curs de secare). Foarte probabil, că și indivizii de talie mare (crap) sau răpitorii (somon, șalău, știucă) să fi fost capturați în condiții de secare a bălților și canalelor sau în perioada de reproducere când sunt o pradă ușoară. Totuși nu este exclusă existența unor unelte specializate de pescuit (plase, pripon) rudimentare și cu eficiență scăzută.
- pescuitul se realiza cu preponderență în lacuri, bălți și canale. Pentru pescuitul în fluviu nu există deocamdată nici un element cert (sturioni mari, avat mare, scrumbie).
- comparând greutatea totală reconstituită a peștilor pentru structura studiată cu celelalte surse alimentare luate în studiu (scoici, mamifere) rezultă că peștele nu ocupa un rol foarte important în alimentație. Deși surse importante de pescuit se aflau în proximitatea așezării probabil pescuitul nu se număra printre activitățile importante desfășurate de ocupanții așezării.

Dacă și din viitoarele studii această concluzie se va confirma atunci se vor naște unele întrebări legate de comunitatea ce a locuit această așezare;

- De ce locuitorii așezării nu practicaau pescuitul într-o zonă atât de favorabilă acestei ocupații?

- Carnea de pește conservată (prin uscare și afumare) reprezintă o sursă de hrană pe timpul iernii alături de vânat și animalele domestice. Atât timp cât vânatul și pescuitul sunt doar perceptibile, animalele domestice puteau constitui o hrană suficientă pe timpul iernii?

Sperăm însă, ca viitoarele cercetări din domeniul arheoihtologiei să se extindă, iar rezultatele obținute coroborate cu cele din alte domenii de cercetare (sedimentologie-micromorfologie, malacologie, arheozoologie) să releve adevăratul loc al pescuitului în cadrul paleoeconomiei comunității neolitice ce a locuit aici.

Grădiștea Coslogeni 1998. Etude archéoiichthyologique du matériel néolithique

Résumé. Les premières études d'archéoiichthyologie faites pour l'établissement Grădiștea Coslogeni (néolithique) ont mis en évidence 14 taxons d'eau douce: esturgeons, *Esox lucius*, *Abramis brama*, *Aspius aspius*, *Alburnus alburnus*, *Blicca bjoerkna*, *Cyprinus carpio*, *Pelecus cultratus*, *Rutilus rutilus*, *Scardinius erythrophthalmus*, *Silurus glanis*, *Acerina*

cernua, *Perca fluviatilis*, *Stizostedion lucioperca*.

On a identifié 3770 ossements obtenus d'après le tamisage du 140 litres de sédiment.

Aussi, on a reconstitué les dimensions, qui généralement sont petites.

Les résultats d'étude montrent que la pêche n'était pas une occupation très importante dans l'économie du site, malgré la position géographique favorable du sit.

Bibliografie

RADU, V -1998- Les poissons du bas Danube. Approche archéo-ichthyologique, *Diplome d'Etudes Aprofondies 1997-1998*, Universitatea Aix en Provence (Franta).

DESSE, J., DESSE-BERSET, N., ROCHETEAU, M. - 1987 - Contribution à l'ostéométrie de la Perche (*Perca fluviatilis* Linné, 1758). In: *Fiches d'ostéologie animale pour l'archéologie*. Série A: Poissons, N° 1, APDCA édit, Juan-les-Pins.

Tabel 1

Specia	NR Sită >7,5	NR %	NR Sită >2,5	NR %	NR Total	NR %
<i>Sturioni</i>	1	0,39	2	0,1	3	0,12
<i>Abramis brama</i>	6	2,33	11	0,51	17	0,71
<i>Alburnus alburnus</i>			8	0,37	8	0,33
<i>Aspius aspius</i>			1	0,1	1	0,12
<i>Blicca bjoerkna</i>	1	0,39	19	0,89	20	0,83
<i>Cyprinus carpio</i>	15	5,83	21	0,98	36	1,5
<i>Pelecus cultratus</i>	3	1,16	4	0,18	7	0,29
<i>Rutilus rutilus</i>	1	0,39	4	0,18	5	0,2
<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	1	0,39	1	0,1	2	0,08
<i>Cyprinidae IND</i>	131	50,97	1790	83,95	1921	80,41
<i>Esox lucius</i>	34	13,22	55	2,57	89	3,72
<i>Acerina sp.</i>	6	2,33	30	1,4	36	1,5
<i>Perca fluviatilis</i>	11	4,28	35	1,64	46	1,92
<i>Stizostedion lucioperca</i>	35	13,6	53	2,48	88	3,68
<i>Percidae IND</i>			78	3,65	78	3,26
<i>Silurus glanis</i>	12	4,67	20	0,93	32	1,34

Determinate	257	63,3	2132	63,37	2389	63,36
IND	149	36,6	1232	36,6	1381	36,63
Total	406	100	3364	100	3770	100

Tabel 1. Grădiștea Coslogeni 1998. Numărul de resturi osoase determinate (NR) și procentajul lor (%) pentru fiecare din taxonii identificați.

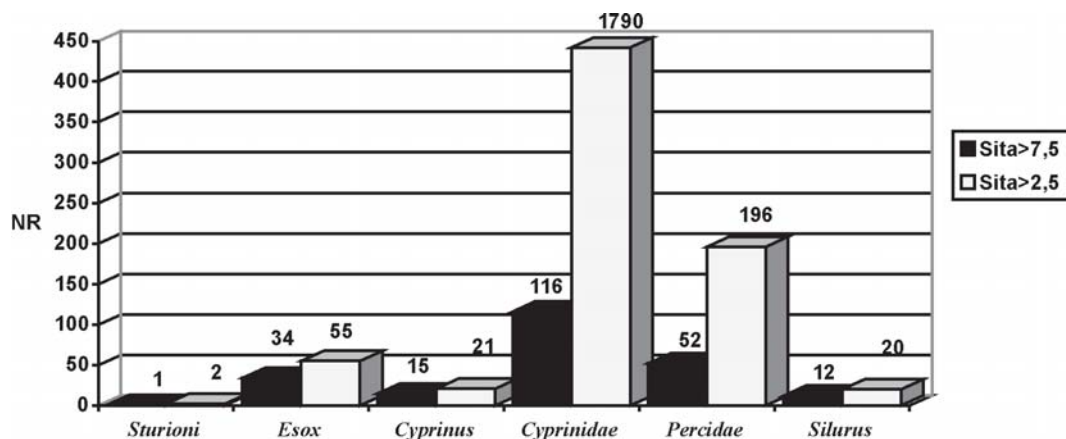

Fig. 1. Grădiștea Coslogeni 1998. Numărul de resturi osoase (NR) pentru principalii taxoni, comparativ între materialul reținut de sita de 7,5 și sita de 2,5. Se observă că numărul de resturi osoase reținut de sita de 2,5 este superior celui reținut de sita de 7,5. Pentru o mai bună vizualizare a proporțiilor celorlalți taxoni, pentru Cyprinidae am reprezentat 1790 ca $442,25 \times 4$.

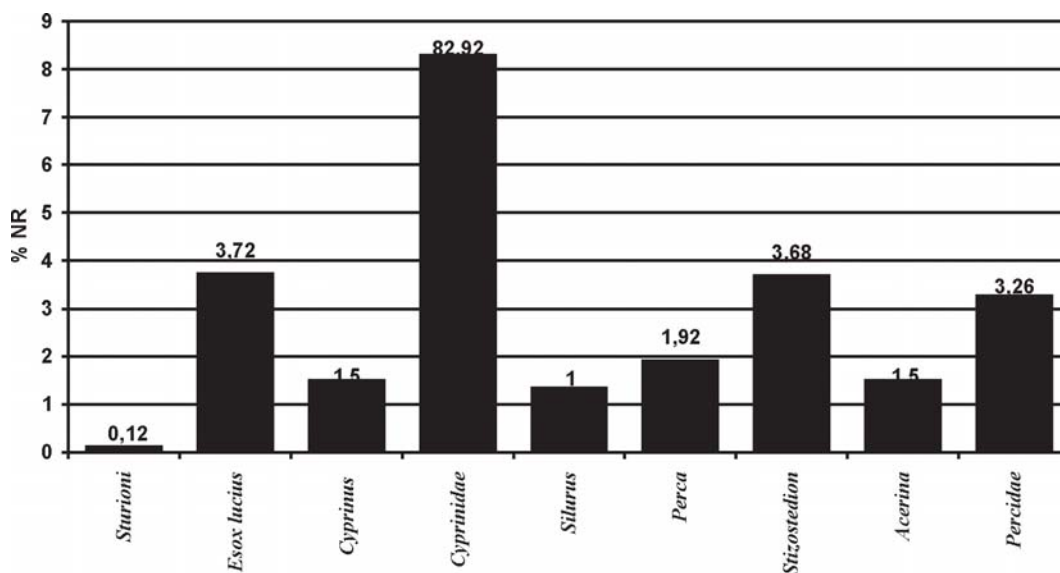

Fig. 2. Grădiștea Coslogeni. Numărul de resturi osoase în procente (% NR) pentru principalii taxoni. Pentru o mai bună vizualizare a proporțiilor celorlalți taxoni, pentru Cyprinidae am reprezentat 82,92% ca $8,292 \times 10$.